

**Biblioteca ASTRA,
Corpul B**

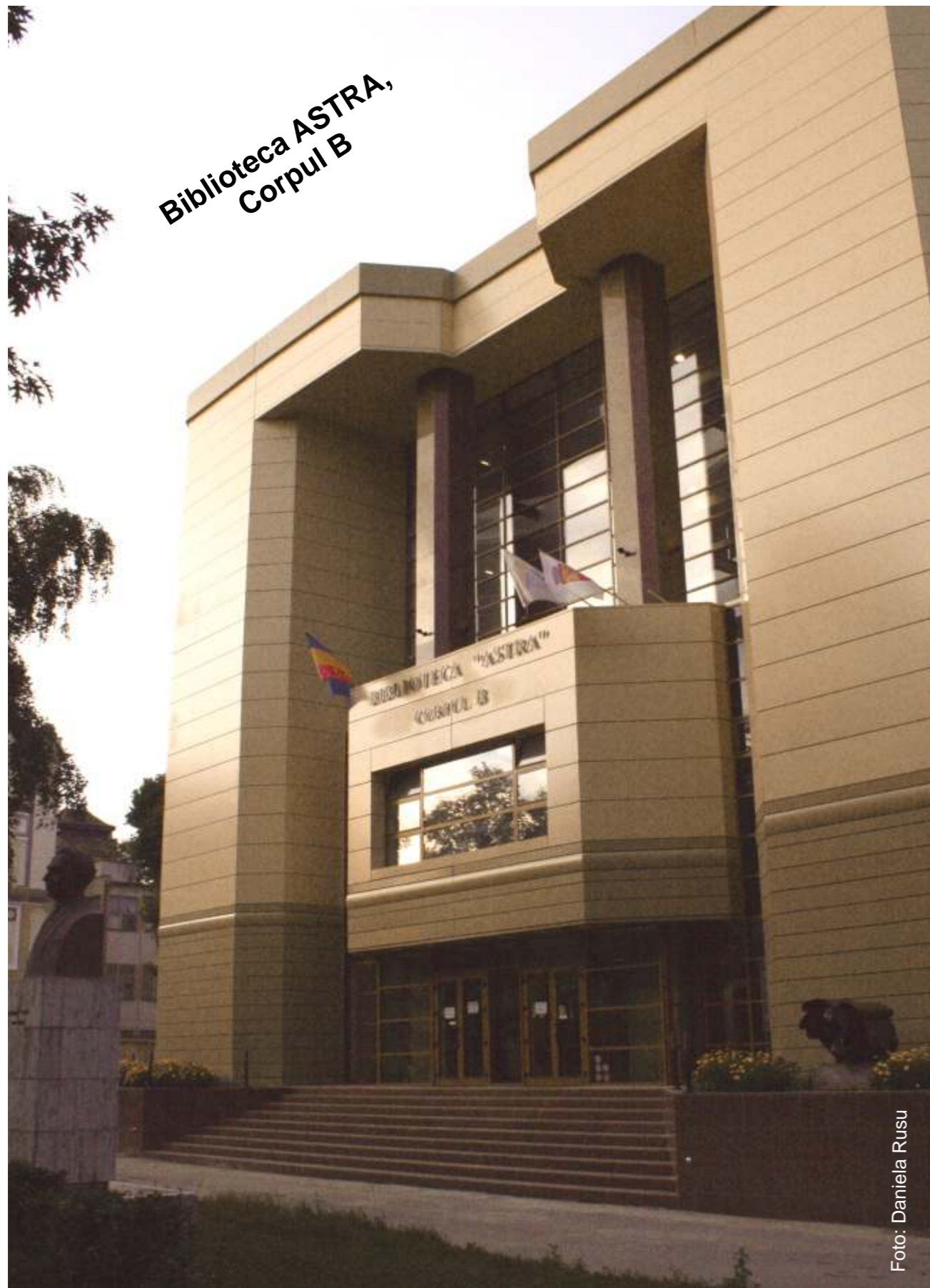
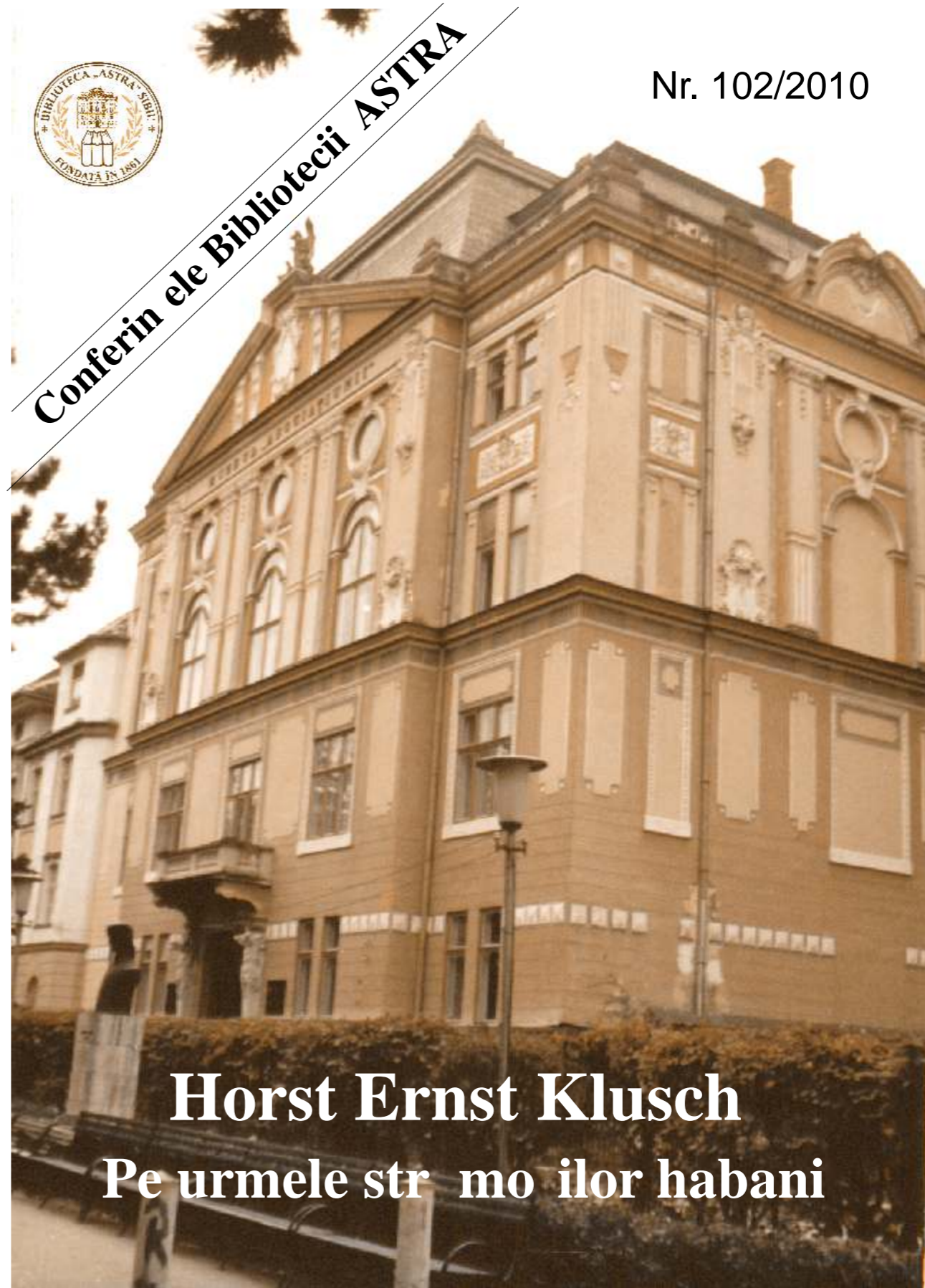

Foto: Daniela Rusu

Conferințele Bibliotecii ASTRA

Nr. 102/2010

**Horst Ernst Klusch
Pe urmele strămoșilor habani**

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Conferințele Bibliotecii ASTRA:
Horst Ernst Klusch: *Pe urmele strămoșilor habani*

Coordonatorul colecției: **Onuc Nemeș-Vintilă**
Grafică copertă: **Daniela Rusu**
Editor: **Ioana Butnaru**

Lucrare realizată la tipografia Bibliotecii ASTRA
Tiraj: 15 exemplare

*Versiunea în format electronic a conferinței se află la Biblioteca ASTRA,
Compartimentul Colecții Speciale*

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU
Str. George Barițiu, nr. 5/7
550178 Sibiu/România

Tel: +40 269 210551
Fax: +40 269 215775
Internet: www.bjastrasibiu.ro
E-mail: bjastrasibiu@yahoo.com

ISSN: 1843 - 4754

Horst Ernst Klusch
(n. 1927)

Curriculum Vitae

Klusch Horst Ernst, n. 12 mai 1927, Sibiu. Liceul Brukenthal Sibiu (1939-1947), cu examen de diferență la Școala Pedagogică și obținerea diplomei de învățător (1948). Facultatea de Fizică și Chimie la Buc. (1963-1967). Prin studii postuniversitare de perfecționare – muzeograf și etnograf. Învățător și director de școală la Reciu, jud. Alba (1948-1951); inspector școlar la Sebeș-Alba (1951-1958); director la Școala Generală nr. 3 din Sibiu (1958-1971); inspector cu probleme de muzee la Comitetul Județean de Cultură din jud. Sibiu (1971-1987). Membru fondator și conducător al Cercului de colecționari ceramiști din Sibiu (1966), cu prima expoziție de ceramică tradițională veche în 1967. Inițiatorul și organizatorul, timp de 25 de ani, al Târgului olarilor din Sibiu. Membru fondator al Asociației Folcloriștilor și Etnografilor din Sibiu și șeful secției germane al asociației. Membru al Cercului de studii privind ceramica europeană (din 1968 cu sediul la Regensburg-Republica Federală Germană). Membru al fundației Kriterion (din 1990). Membru în comisia culturală a Forumului Democrat German din Sibiu. Membru fondator și secretar al Fundației Brukenthal. Concepe și organizează Muzeul sătesc din Cisnădioara (1971) și Muzeul de istoria țesutului din Cisnădie (1973). Inițiază și organizează, în anul 1980, cel de al XIII-lea Simpozion Internațional de Ceramică, cu tema Ceramica neagră, la Sibiu-Păltiniș.

Redactor-șef adjunct la Studii și comunicări de etnologie din Sibiu (din 1995).
Redactor al revistei Convergențe transilvane (din care au apărut, până în 2005, 14 vol.). Colaborator și la Forschungen zur Volks und Landeskunde, Transilvania, Revista de etnografie și folclor, Keramik (R.F.G.).

Diplomă de expert pentru patrimoniul săsesc. Membru în Asociația europeană de studierea ceramicii (a organizat două simpozioane internaționale la Sibiu). Membru al Academiei Evanghelice A.B. din Transilvania. Decorat în 2006 cu „Habermann-Preis” din München. Autor al mai multor studii despre ceramica populară și portul popular din Transilvania, despre istoria Transilvaniei etc. Exeget al ceramicii tradiționale vechi transilvănene și colecționar (începând din 1955). Klusch este unul din cei mai avizați autori de studii despre frumusețea și valoarea acestui eșantion al artei populare din Transilvania.

Din această serie au apărut conferințele:

Octavian Paler	<i>Autoportret într-o oglindă spartă</i>	1
Constantin Noica	<i>Eminescu – omul deplin al culturii românești</i>	2
Horia Bernea	<i>Evocat de: Andrei Pleșu, Sabin Adrian Luca, Ion Onuc Nemeș</i>	3
Rodica Braga	<i>Anul 2000. Simple exerciții de sinceritate</i>	4
Mircea Braga	<i>Întoarcerea ex- librisului</i>	5
Ion Agârbiceanu	<i>Către un nou ideal – 1931 –</i>	6
Ion Agârbiceanu	<i>Necesitatea din care a răsărit <<ASTRA>></i>	7
Inaugurarea Bibliotecii ASTRA, Corpul B, 1 ianuarie 2007		8
Pr. Acad. Mircea Păcurariu	<i>– Mitropolitul Andrei Șaguna – 200 de ani de la naștere</i>	9
Ioan Lupaș	<i>Viața și activitatea lui Gheorghe Barițiu</i>	10
Victor V. Grecu	<i>Dreptul limbii</i>	11
Antonie Plămădeală	<i>A plecat și Constantin Noica</i>	12
Giovanni Ruggeri	<i>Muzeul de Icoane pe Sticlă din Sibiel</i>	13
Dorli Blaga	<i>În ciuda vremurilor de atunci, viața lui Blaga la Sibiu a fost frumoasă și luminoasă</i>	14

Octavian Goga	<i>La groapa lui Șaguna</i>	15
George Banu	<i>Actorul european</i>	16
Rita Amedick	<i>Podoabe pentru o sfântă a săracilor</i>	17
Basarab Nicolescu	<i>Întrebări esențiale despre univers</i>	18
Vasile Goldiș	<i>La mutarea bustului lui G. Barițiu în fața Muzeului Asociațiunii</i>	19
Eugen Simion	<i>Constantin Noica – arhitectura ființei</i>	20
Jan Urban Jarnik	<i>Un prieten sincer al poporului nostru</i>	21
Al. Dima	<i>George Coșbuc în Sibiu</i>	22
Octavian Goga	<i>Țăranul în literatura noastră poetică</i>	23
Răzvan Codrescu	<i>Doctorul Nicolae C. Paulescu sau Știința lui Scio Deum esse</i>	24
Victor V. Grecu	<i>Identitate. Unitate. Integrare – în spectrul globalizării</i>	25
Remus Rizescu	<i>Compozitorul slovac Jan Levoslav Bella și Sibiul</i>	26
Teodor Ardelean	<i>Limba înainte de toate și în toate</i>	27
Andrei Șaguna	<i>Românii s-au zbatut mai mult pentru limbă decât pentru viață</i>	28
Andrei Bârseanu	<i>Asociațiunea nu va face literatură și știință, ci numai va sprijini literatura și știința</i>	29

Iuliu Moldovan	<i>Problema Munților Apuseni</i>	30
Ion Duma	<i>Eminescu și românii din Ungaria</i>	31
Vasile Ladislau Pop	<i>„Luptele politice nu numai că ne-au răpit timpul, dar au înstrăinat frați de către frați”</i>	32
Vasile Ladislau Pop	<i>“Numai lumina, numai cultura ne poate mântui: cultura și lumina trebuie să ne dea putere în brațe, ca să ne știm apăra viața, și minte și înțelepciune spre a ne ști conserva și înmulți cele trebuincioase întru susținerea vieții”</i>	33
Vasile Ladislau Pop	<i>«(...)În loc de a trage unii într-o parte, alții în alta, în loc de a lucra unii spre stricarea și slăbirea altora ca să ne ridicam persoanele noastre (...)»</i>	34
Sebastian Stanca	<i>Pastelele lui Alecsandri</i>	35
Andrei Bârseanu	<i>„Oamenii mari se cunosc după seriozitatea cu care tratează chiar și lucrurile mici”</i>	36
Andrei Șaguna	<i>„Suntem fiii unei patrii umane, culte și constituționale”</i>	37
George Barițiu, Iacob Bologa	<i>“Nici unu poporu care nu cultiva artile si industri'a, nu are dreptu a se numerá intre poporale civilisate”</i>	38
Acad. Radu P. Voinea	<i>Asociațiunea a avut un rol important în realizarea unității spirituale și naționale a tuturor românilor</i>	39

Vasile Ladislau Pop	<i>„Asociațiunea nutrește și conservă spiritul național, cultivă și conservă limba și prin aceasta existența națională”</i>	40
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Înființarea unei școli române de fete în Sibiu</i>	41
Iacob Bologa	<i>Numai dezvoltarea facultăților spirituale, numai luminarea minții, numai cultura cea adevărată, norocesc, fericesc pe om, va noroci și va ferici pe poporul român</i>	42
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Asociațiunea pentru înaintarea în cultură a femeii române</i>	43
Iacob Bologa	<i>Poporul român singur prin cultură poate să se înalțe la acea vază și demnitate care l-ar putea mântui de nenumăratele rele ce-l apasă</i>	44
Iacob Bologa	<i>Asociațiunea este de nespus folos nu numai pentru români ci și pentru popoarele conlocuitoare</i>	45
George Barițiu	<i>Raport general asupra stării Asociațiunii, 1889</i> ...	46
Antonie Plămădeală	<i>Darul Asociațiunii către poporul român</i>	47
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu</i>	48
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu</i>	49
Elena Macavei	<i>Rolul Asociațiunii ASTRA în emanciparea femeii și educația copiilor</i>	50
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Emil Cioran (între afinitățile afective și refuzurile selective)</i>	51

Ștefan Pascu	<i>Rolul național-cultural al ASTREI</i>	52
Andrei Șaguna	<i>Munca este onoarea și reputația cea mai mare a omului</i>	53
Timotei Cipariu	<i>Școlile elementare sunt fundamentul culturii naționale și a literaturii naționale</i>	54
Timotei Cipariu	<i>Două gimnazii pentru înaintarea culturii naționale la Năsăud și Blaj</i>	55
Timotei Cipariu	<i>Cauzele naționale, prin bărbați energici, capabili de orice sacrificiu</i>	56
Cristofor I. Simionescu	<i>Astra și Țările Române</i>	57
Mihai Sofronie	<i>Vasile Stroescu, un filantrop aproape uitat</i>	58
Matei Pamfil	<i>Andrei Bârseanu și Asociațiunea</i>	59
Matei Pamfil	<i>Mitropolitul Andrei Șaguna și Asociațiunea</i>	60
Elena Macavei	<i>Călătorie în China</i>	61
Elena Macavei	<i>Glume, anecdote în publicațiile ASTREI</i>	62
Caius Iacob	<i>Matematica românească de la Gheorghe Lazăr la Traian Lalescu</i>	63
Nicolae Nicoară-Horia	<i>Schiță de portret – Atanasie Marian Marienescu –</i>	64
Tatiana Benchea	<i>Creativitatea, izvor de energie</i>	65

Sergiu Găbureac	<i>Crizele și biblioteca publică</i>	66
Mihai Racovițan	<i>Sibiul în anul evenimentelor decisive – 1918</i>	67
Mihai Racovițan	<i>Rosturile Sibiului în revoluția română din Transilvania de la 1848-1849</i>	68
Antonie Plămădeală	<i>ASTRA – Ctitorii și ctitoriile ei</i>	69
Vasile Avram	<i>Sensuri bipolare în poezia lui Blaga</i>	70
Vasile Avram	<i>Ritual pentru Noica</i>	71
Vasile Avram	<i>Codul Eminescu</i>	72
Vasile Avram	<i>Modelul Cioran</i>	73
George Barițiu	<i>Unul din scopurile principale ale școlilor de fete este să împuțineze urmările triste ale blestemului care se numește lux, vanitate omenească, dacă nu le poate paraliza cu totul</i>	74
George Barițiu	<i>Meritul Asociațiunii constă în admirabila sa influență morală care o pătrunde în toate fibrele poporului nostru</i>	75
Diana Câmpan	<i>Constantin Noica – restituiri</i>	76
Diana Câmpan	<i>Aventura adevărului fără de sfârșit în cultură; Cultura – o utopie asumată</i>	77
Alexandru Dobre	<i>Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român și Societatea Academică Română</i>	78

Valer Hossu	<i>Episcopul Dr. Iuliu Hossu – Trăirea în jurământul pentru sionul românesc</i>	79
Cornel Lungu	<i>Momente ale participării Sibiului la Revoluția din 1848-1849 în Transilvania. Locul și rolul Comitetului Națiunii Române</i>	80
Cornel Lungu	<i>Din legăturile “ASTREI” cu societăți academice și culturale române și străine 1861-1914</i>	81
Cornel Lungu	<i>Pașii poetului în cetate</i>	82
Ovidiu Hurduzeu	<i>Capitalismul cu conștiință și economia participativă</i>	83
Ion Bianu	<i>August Treboniu Laurian</i>	84
Ilie Moise	<i>Ilie Dăianu și spiritul Blajului</i>	85
Cornel Lungu	<i>Petiția Episcopiei Române Ortodoxe din Statele Unite ale Americii de Nord către președintele Woodrow Wilson</i>	86
Alexiu Tatu	<i>Mihai Viteazul în documentele Serviciului Județean Sibiu al Arhivelor Naționale</i>	87
Bianca Karda	<i>Odiseea plecării unor români ardeleni din județul Sibiu în America (1900-1914) reflectată în presa transilvăneană a vremii</i>	88
Eugenia Crișan	<i>Generalul francez Berthelot și România</i>	89
George Barițiu	<i>Adunarea generală a XXX-a a Asociațiunii Transilvane</i>	90

Constantin Cubleşan	<i>Mihai Eminescu – Ciclul schillerian</i>	91
Constantin Cubleşan	<i>Ion Pop Reteganul – Folclorist și publicist</i>	92
Constantin Cubleşan	<i>Ioan Slavici – portret în oglinda timpului</i>	93
Mircea Braga	<i>Însemnări despre multiculturalitate</i>	94
Marius Laurian	<i>August Treboniu Laurian</i>	95
Keresztes Coloman Stefan, Eugenia Simona Keresztes	<i>Genii ale matematicii la Sibiu: Farcas Bolyai și János Bolyai.....</i>	96
Alexandru Sterca- Șuluțiu	<i>Nu este sub sôre natiune, care cu mai mare ardôre a animei sê-sî iubésca patrià sî vetr'a strabuniloru sei, cá Românulu</i>	97
Ioan Lupaș	<i>Înființarea „Asociațiunii“ și conducătorii ei</i>	98
Iosif Sterca Șuluțiu	<i>Discursul ținut la inaugurarea Muzeului istoric și etnografic și la deschiderea Expoziției, în 19 August st. N. 1905</i>	99
Onuc Nemeș-Vintilă	<i>Biblioteci publice din Olanda</i>	100
Virgiliu Florea	<i>Anton Pann în reeditarea-modela lui M. Gaster (1936)</i>	101
Horst Ernst Klusch	<i>Pe urmele strămoșilor habani</i>	102

Horst Ernst Klusch

Pe urmele strămoșilor habani*

În iulie 1968 o delegație a “fraților huteriți”¹ din Canada a vizitat Transilvania, în special localitatea Vințu de Jos, unde în secolele XVII-XVIII au locuit membrii comunității lor. În Biblioteca Batthyanaeum din Alba-Iulia, au avut posibilitatea să studieze cărțile care le-au fost confiscate în secolul al XVIII-lea, înainte de a fi izgoniți din Transilvania².

Huteriții din Canada și Statele Unite ale Americii, o sectă religioasă de anabapțiști, sunt astăzi obiectul diferitelor cercetări științifice. Istorici, filosofi, antropologi, sociologi, filologi și medici nu reușesc să explice existența unei comunități care conservă străvechi rituri creștine, dar utilizează curent tehnica modernă. Huteriții aplică principiile proprietății comune, cu o dezvoltare de patru secole, în chiar centrul unei economii capitaliste, dovedindu-se superioară acesteia. Pe de o parte, ei au renunțat în viața cotidiană la evoluția tehnică (radio-TV) dar, pe de altă parte, folosesc pentru comunitate cele mai moderne utilaje, cum ar fi mașinile agricole dirijate electronic. Pe specialiști îi fascinează și modul în care se desfășoară relațiile familiale, în medie cu zece

* Conferință susținută în ziua de 7 iulie 2010.

¹ În Moravia a luat ființă, după 1529, un nou curent anabaptist, huterismul, care și-a luat numele de la Jakob Hutter, conducătorul anabapțiștilor refugiați în Tirol. Au fost numiți „frați moravi” sau „habani”. Ultima denumire a fost folosită de către cercetători, istorici și specialiști în artă, atunci când au dorit să evite conținutul religios și să accentueze meșteșugul lor artistic.

² Gross, Paul, On the trails of anabaptist forefathers summer 1968, în „The Mennonite Quarterly Review”, January, 1970.

copii de familie, dar în care de 400 de ani nu se cunoaște nici un divorț. De asemenea, limba germană este, încă, folosită în colonii¹.

Drumul de suferință al acestora începe în secolul al XVI-lea în centrul Europei - Tirol, Elveția, Italia, trece prin Moravia, Slovacia, Transilvania și Rusia și ajunge direct în Canada.

Repercusiunile religioase au fost întotdeauna cauza izgonirii huteriților din regiunile câștigate, dar dexteritatea meșteșugărească le-a asigurat, de fiecare dată, stabilirea pe alte meleaguri, unde religia lor a fost tolerată². În a doua jumătate al sec. al XVIII-lea Maria Theresia le-a gonit din Transilvania.

Anabapțiștii s-au numit ei înșiși, “frați” sau “frați botezați”, dar, adeseori, au acceptat și denumiri venite din afara comunității. În unele documente sunt numiți “botezați”, “anabapțiști”, “frați moravi” sau “habani”. În anul 1718 apar pentru prima dată sub denumirea de “Habansky”, apoi de “Habanstwi” (în limba germană “Habaner”)³, o poreclă, prin care erau identificați membrii comunităților din Moravia. Termenul a fost interpretat ca o injurie adusă la adresa lor, drept pentru care, în anul 1780, prim-preotul

¹ Klusch, Horst, Der Kärntner Transmigrant Matthias Hofer und die „Arche der Gerechten”, în „Forschungen zur Volks-und Landeskunde”, 2005, nr. 48.

² Ziegelschmid, A.J.F., Die älteste Chronik der Hutterischen Brüder, New York, 1942; Hostetler, John A., Huteritte Society, Baltimore, 1980; Holzach, Michael, Das vergessene Volk, Hamburg, 1980; Die Hutterischen Täufer, geschichtlicher Hintergrund und handwerkliche Leistung, mss. Muzeul Național Bavarez din München, 1985; Bloch, Ernst, Freiheit und Ordnung, Abriß der Sozialutopien mit Quellentexten, Frankfurt, 1969; Morus, Thomas, Utopia, în „Der utopische Staat. Morus Utopia”, Reinbeck, 1966; Klusch, Horst, Die Habaner in Siebenbürgen, în „Forschungen zur Volks-und Landeskunde”, 1968, Bd.11/2, p. 21-40.

³ Porecle date habanilor: „Stâlp de hamei” (germ.*Hopfenstange*), „Om needucat” (germ. *Lümmel*), „Stafie” (germ. *Gespenst*).

Heinrich (ex-iezuit) l-a rugat pe rege să-i ocrotească pe huteriți, evitându-se denumirea “Habaner”¹. La 11 ianuarie 1781 a fost emisă o hotărâre regală, prin care se interzicea folosirea numelui de haban².

Cu toate acestea, apelativul de “haban” s-a folosit în continuare, mai ales când se făcea referire la meșteșugurile pe care le-au practicat. În consecință, “haban” a devenit un termen de referință pentru creația artistică din domeniul olăritului.

Literatura de specialitate din Transilvania se rezumă cu precădere la colonizarea habanilor din anul 1621, în timpul Principelui Gabriel Bethlen. De fapt, în perioada anilor 1548-1790, când prezența habanilor este atestată documentar în Transilvania, au avut loc trei colonizări: prima, în anul 1548, prin aducerea de mineri în Munții Rodnei, a doua în anul 1621, prin stabilirea țăranilor și meșteșugarilor la Vințu de Jos și cea de a treia în 1755, când au fost aduși evanghelici din Carintia în Vințu de Jos, dar care s-au convertit la religia anabaptistă.

Un adversar al habanilor a fost împăratul Ferdinand I, nepotul împăratului Maximilian și fratele împăratului Carol al V-lea Quintul, moștenitor al principatelor Austriei și Tirolului, rege al Boemiei, Moraviei, Sileziei, al regiunii Lăusitz din estul Germaniei și al Ungariei.

Cronica habană relatează următoarele: “Au fost goniți din Moravia în Ungaria, din Ungaria din nou în Moravia, din Moravia în Austria, din Austria

¹*Österreichische Geschichts-Quellen*, în „Diplomataria et acta”, Viena, 1883, Bd. XLIII, p. 620.

² *Ibidem*.

din nou în Moravia”¹. Prigoana a fost continuată de autoritățile ungare care au încercat să evite colonizarea habanilor, considerați a fi “păgâni”.

Legile XII/11 și XIII/26 din anii 1548 și 1566 cuprindeau articole ce prevedeau sancțiuni severe în cazul interpretării anabaptiste a Bibliei².

În aceste condiții, habanii s-au refugiat în Polonia și în Transilvania, unde sperau să găsească un mediu de existență prielnic. Colonizarea însemna și acordarea unor privilegii promise de către autorități. În perioada de confruntări dintre Ferdinand I și Sultan, cardinalul Gheorghe Martinuzzi, guvernatorul Transilvaniei (1541-1552), a recunoscut influența tot mai puternică a protestanților în viața politică și socială, începând procesul de toleranță. Tot

¹Ziegelschmid A.J.F., *Das Klein-Geschichtsbuch der Hutterischen Brüder*, Philadelphia, 1947, p.65

²Kristinkovich, Béla, *Habaner Fayencen*, Budapest, 1962, p.8.

așa a gândit și a acționat viitorul principe al Transilvaniei, Ioan Sigismund, care prin semnarea decretului emis în anul 1568 de Dieta de la Turda, proclama libertatea conștiinței și toleranța religioasă pentru cetățenii Principatului. Anabapțiștii consemnează în Cronica lor din anul 1548 că au fost delegați patru “frați” și anume: Hans Blatner, Thomas Schmidt, Othen și Liendl Stock, să cerceteze condițiile din Polonia, Transilvania și Valahia, pentru găsirea unor teritorii de colonizare¹.

Celor patru li s-a alăturat un grup mai mare de habani care au rămas în Transilvania, fie ca meșteșugari pe moșia unor boieri, fie ca țărani în Munții Rodnei, fiind atestați în unele cronicile locale ca mineri.

Prezența huteriților în a doua jumătate a secolului al XVI-lea în Transilvania are o însemnătate majoră. Influența lor se resimte și asupra luptelor sociale ale populației autohtone. Un ecou deosebit în rândul meșteșugarilor, al minerilor, dar și al iobagilor, l-au avut “învățăturile despre comunitatea bunurilor”. Astfel s-au înfiripat speranțe în vederea îmbunătățirii condițiilor de viață. În cercurile burgheziei au existat “antitrinitari”, care au iscat discuții legate de religia anabapțiștilor, dar și-au însușit unele puncte de vedere, cum ar fi: “botezul celor adulți”, “comunitatea bunurilor”, “nerecunoașterea autorităților administrative” etc.

Elias Gozmidele și urmașul lui, Adam Neuser, doi preoți germani din Cluj, inițial antitrinitari, au preluat din învățătura anabapțiștilor elemente principale și le-au prezentat oficial din amvon. Dintr-o scrisoare a lui Elias Gozmidele reiese că în anul 1569 a fost la Cracovia, cu patru anabapțiști din Moravia, sub conducerea lui Ludwig Därckers și a discutat în special despre “comunitatea bunurilor”, principiu acceptat de către cei prezenți. Reîntors la

¹Ziegelschmid, A.J.F., Idem, p.67.

Cluj, a produs nemulțumiri în rândul meșteșugarilor sași și maghiari, care au început să se opună hotărârilor impuse de maiștrii de bresle și nobile.

Sub presiunea politică și socială în anul 1570 Elias Gozmidele a fugit din Transilvania. Singura speranță a anabapțiștilor cu privire la hotărârea de a impune comunitatea bunurilor pe o bază nouă a rămas venirea turcilor și distrugerea sistemului economic feudal. Faptul că turcii puteau elibera societatea de relațiile feudale și burgheze a fost exprimat în anul 1528 de anabapțiștii din Austria¹. Adam Neuser a trimis, înaintea numirii sale ca preot la Cluj, o scrisoare sultanului prin care îl invită să ocupe toată Germania având susținerea antitrinitarilor². După ce acest document a fost descoperit, Adam Neuser a fost nevoit să se refugieze în Imperiul Otoman. El a fost arestat de sultan și eliberat cu condiția de a trece la religia musulmană, rămânând astfel tot restul vieții la Constantinopol.

Botezul adulților devine o discuție oficială la Cluj. Nu este întâmplător faptul că în anul 1570, în tipografia preotului Heltai apare în limbile germană și maghiară o carte anabapțiștă despre ceremonia botezului. Alexander Wilini, traducătorul, a dedicat lucrarea antitrinitarului din Cluj, Franz David. În anul 1543 a fost tipărită la Brașov și cartea *Cântece religioase* culese de Andream Moldner, care cuprinde și cântece ale anabapțiștilor³.

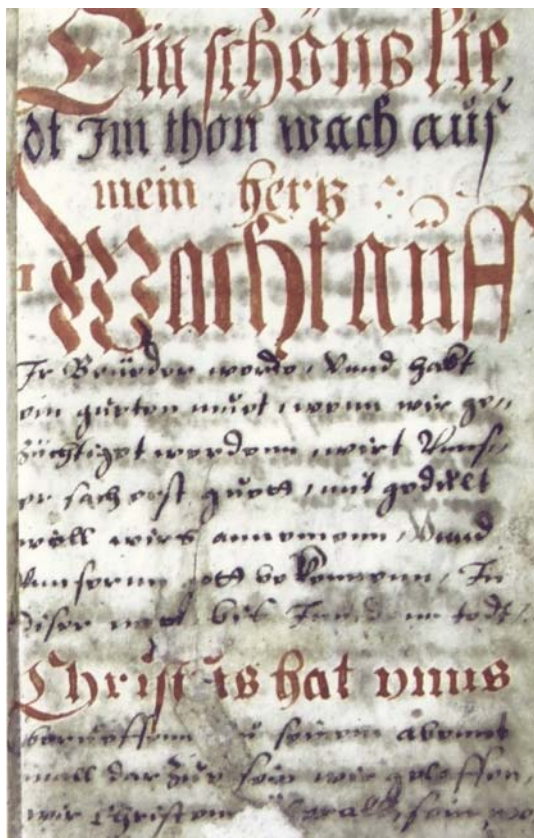
Pătrunderea ideilor sociale anabapțiștice în viața politică a Transilvaniei secolului al XVI-lea este importantă pentru destinul coloniilor habane ulterioare. Aceasta conduce la unele hotărâri ale Dietelor din anii 1578 și

¹Loserth, J., *Der Communismus der mährischen Wiedertäufer*, în „*Archiv für österreichische Geschichte*“, 1895, nr. 21, p. 140, 150-151.

²G.E., *Lessings sämtliche Schriften*, Leipzig, 1855, Bd. 9, p. 357-371, 374.

³Fabritius, Karl, *Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*, 9, 1885, Nr. 1, p.1.

1599, aprobate cu acordul guvernului de la Viena, în baza cărora convertirea la această religie este interzisă.

În timpul răscoalei împotriva lui Basta (1604-1605), cutreierând Moravia, Ștefan Bocskay colonizează cu forța în Transilvania anabapțiștii pe care îi luase prizonieri.

Gabriel Bethlen, principele Transilvaniei, în drumurile lui de război prin Ungaria și Slovacia a cunoscut îndemânarea meșteșugărească a habanilor și le-a promis în Transilvania, toleranță religioasă¹. Astfel, el a colonizat lângă Alba Iulia, în zona depopulată de la Vințu de Jos (inițial “Sanctus Vicentius”),

¹Din aceleași motive în anul 1651, George II Rákóczi, principe al Transilvaniei și în anul 1746, Frederic al II-lea cel Mare, rege al Prusiei, au întemeiat pentru anabapțiști 5 „colonii”.

în al doilea deceniu al secolului al XVII-lea, câteva sute de “frați moravi”. În doar două decenii ei au transformat localitatea Vințu în cea mai importantă colonie anabaptistă. Începutul a fost în anul 1621 când, sub conducerea lui Franz Walter, (un felcer, provenind dintr-o influentă familie de preoți, care în anul 1597, la Pribitz, în Moravia, a fost ales “Diener des Worts”- “Slujitor al Cuvântului”) au ajuns la Vințu un grup de 183 de “frați din Moravia”.

Dintr-o carte aflată la Biblioteca Batthyanaeum, confiscată în timpul izgonirii habanilor din Vințu, cităm din relatările unui cronicar: “În ziua de 1 aprilie 1621 au venit “fratele” Franz Walter, “Slujitor al Cuvântului”, Conradt Hintzl, administrator, cu 183 persoane, frați, surori, copii din Ungaria, de pe domeniile Schächtizer și Echtelnitzer, unde s-au refugiat din cauza cruzimii împăratului, fiind conduși prin constrângere de către principele Gabriel Bethlen, în Transilvania [...] Principele Bethlen îi colonizează în Transilvania cu forța. Atât pe drum, cât și în Principat li s-a făcut *prin voința Domnului* numai lucruri bune[...]”¹.

Numărul celor colonizați în Transilvania, și în special la Vințu de Jos, diferă de la un autor la altul. Unii îi consemnează în număr de 300 (Julius Bielz și Szalárdi), iar alții consideră că ar fi fost câteva mii (Georg Kraus). De aceea este necesară o viziune de ansamblu asupra colonizării habanilor dintre anii 1621-1623:

Data sosirii	Localitatea de proveniență	Numărul	Conducătorul grupului
05.1621	Damborschitz	88	Jakob Högler
05. 1622	?	97	?
01.1623	Nemschitz	8	Joseph Nägels

¹ Chronik im Batthyanaeum, Karlsburg, II/122, p.669.

3.01.1623	Maskowitz	148	Hänsel Müllhäisser
6.10.1621	Damborschitz	2	Jakobus Werner ¹
4.01.1623	Oleckowitz	152	Lorenz Sima
6.03.1622	Sabatisch	87	Albrecht Seill
19.07.1623	?	13	Albrecht Grob
22.10.1622	Nemschitz	26	Daniel Schmidt
23.12.1622	Maskowitz	86	Felix Blied
23.12.1622	Maskowitz	23	Michl Kocher
27.01.1622	Nikolsburg	8	Albrecht Bolsterl ²
27.12.1622	Maskowitz	109	Albrecht Grob
27.12.1622	Oleckowitz	248	Toma W. Pregnitzer
31.08.1621	Neumühl Wädowitz Goblitz Schächtitz	98	Franz Walter ³
Total sosiți		1193	

În decurs de un an și jumătate, din mai 1621 până în octombrie 1622, ajung la Vințu de Jos 400 de habani. Imobilele împreună cu grajdurile care le-au fost repartizate, precum și noile construcții ridicate în grabă, nu au reușit să îi cuprindă pe toți cei care au venit. În această “supraîncărcată colonie” au sosit în iarna dintre 1622-1623, în numai 20 de zile, 23 decembrie - 12

¹Jakobus Werner este autorul unei cărți care prezintă modul de conviețuire al comunității habane.

²Albrecht Bolsterl, inițial fost medic (felcer) la curtea regală din Kaschau.

³Franz Walter și Hans Frey vin din Munții Rodnei și din Secuime, unde în perioada 22 mai - 31 august au fost adăpostiți temporar.

ianuarie, încă 774 de refugiați. Majoritatea și-au găsit un adăpost în comunele învecinate, însă drumul lung, clima neobișnuită și condițiile de viață nefavorabile au favorizat apariția unor boli. Aproximativ jumătate dintre noii veniți au murit.

Au urmat alte catastrofe care au contribuit la diminuarea numărului habanilor la Vințu. În anul 1661, după un asediu al turcilor, au murit încă 150 de persoane, care s-au îmbolnăvit de tifos. În anii 1658 și 1661, tot în timpul năvălirilor otomane, incendiile au distrus toată colonia, trebuind să fie reconstruită. În anul 1738 ciuma a răpus alte 57 de suflete. S-a întâmplat deseori ca Mureșul să iasă din albie, distrugând nu numai locuințele, dar și recolta. Din această cauză mulți dintre ei au răspuns la invitația unor proprietari de pământ, mutându-se pe domeniile lor. Nu se cunoaște unde anume, deoarece aceștia i-au primit ilegal, nefiind consemnați în nici o evidență. Totuși, știm că un grup s-a mutat la Teiuș, în Scaunul Mediașului și un altul la Rupea¹. În consecință putem considera că la mijlocul secolului al XVIII-lea, la Vințu de Jos, mai existau doar 150 de familii.

Din cei 1193 veniți în primii doi ani, au supraviețuit doar 600-700, care s-au colonizat definitiv. Grupurile venite ulterior, între anii 1635 și 1669, au găsit deja condiții favorabile la Vințu și au fost primiți în comunitatea habanilor. Un cronicar relatează: “[...] comunitatea a avut 500 de adulți căsătoriți, iar întreaga colonie a fost gospodărită și împrejmuțată cu un zid”².

¹Darea de seamă a generalului Siskovich. Documente ale Consiliului de Război, în „Arhiva de Război din Viena”, martie, 1766, nr. 564/1; Klima, Helmut, Das Verhalten der Wiener Regierung unter Maria Theresia gegen die siebenbürgischen Wiedertäufer und Herrenhuter, în „Südostforschungen”, Brünn-München-Wien, 1942, p.131.

²Österreichische Geschichts-Quellen, în „Diplomatia et acta”, Viena, 1883, Bd.XLIII, p.190.

Principele Gabriel Bethlen a creat și cadrul legal al acestei colonizări. Am amintit faptul că în baza Hotărârilor Dietei din anul 1578 și din anul 1599 anabapțiștii din Transilvania au fost interziși, fiind supuși la plata unor impozite deosebit de mari. Acum însă, datorită intervenției lui Gabriel Bethlen în Dieta care a avut loc la Cluj la 1 mai 1622, anabapțiștii au fost declarați “sectă tolerată”, cu condiția să livreze principelui, la jumătate de preț, o parte din produsele lor. Au acceptat regulile impuse, desfășurându-și la Vințu viața religioasă și dezvoltându-și meșteșugul¹.

¹Anabaptistae in Alwintz Artes suas Religionem libere exercant a contributione sint imenses privilegia surventur, în „Schmidt Wilhelm, *Die Bekehrung der Winzer Anabaptisten*”, 1869.

Prin actul de donație din 2 iulie 1622, de la Alba Iulia, se transmite în proprietatea habanilor, cu drept de moștenire și scutire de impozite pentru toate timpurile, curtea unui nobil de la Vințu, cu imobilele existente, cu terenurile agricole, vii etc. Aceste privilegii au fost reconfirmate ulterior, cu mici modificări, în anul 1631 de către principele Rákoczi Georg, la Alba Iulia, în anul 1702 de către împăratul Leopold I, la Viena și în anul 1764 de către împărăteasa Maria Tereza.

Pericolul de a se reconstitui colonia habanilor din Vințu prin venirea unor țărani luterani din Carintia, care și-au manifestat dorința de a trece la credința anabapțiștilor i-a determinat pe conducătorii bisericilor catolice și evanghelice să intervină pentru a sista evoluția începută, confiscând cărțile religioase ale anabapțiștilor, amenințându-i că le vor duce copiii în internatul catolic și arestându-i pe fruntașii comunității, în special pe cei din Carintia. O parte dintre ei, deja adepți ai credinței anabaptiste, au fost întemnițați în cetatea din Criș, iar conducătorii lor au fost duși la Sibiu. Presiunea de recatolicizare din partea iezuiților i-a determinat și pe cei din Vințu să fugă la Criș, de unde, împreună cu cei din Carintia, trecând Carpații au fugit la București, înființând o nouă colonie, tolerată de către boierime. La București au intrat în contact cu feldmareșalul rus, Romanțiev, implicat în Războiul ruso-turc, care i-a invitat pe moșia lui, din apropierea Kievului. Astfel, s-au refugiat în Rusia și după introducerea obligativității serviciului militar au plecat definitiv din Europa, spre Statele Unite ale Americii și Canada, unde astăzi mai există în 160 de colonii.

Activitatea habanilor s-a desfășurat în baza unor Regulamente. Ei s-au preocupat de agricultură, dar au fost și olari, cositorari, cuțitari, curelari, pălărieri, croitori, tăbăcari, cojocari, șelari și felceri. Datorită ceramicii lor decorative, cunoscută sub denumirea de faianță habană, au devenit renumiți în

Horst Ernst Klusch..... 19

întreaga Europă, au trezit atenția specialiștilor și au provocat concurență porțelanului chinezesc. În secolele XVII-XVIII la Vințu de Jos au activat următorii olari: Jakob Weiß (secolul al XVII-lea), Friedrich Müller (secolul al XVII-lea și al XVIII-lea), în secolul al XVIII-lea: Johannes Stahl și fiul, Jakob Stutz, Christian Tompek, Heinrich Roth, Caret Gentner, Matthias Hofer, Joseph Kur.